

Kęstutis PUKELIS, Antanas SMETONA

Vytauto Didžiojo universitetas, Vilniaus universitetas • Vytautas Magnus University, Vilnius University

ŠVIETIMO SĄVOKOS „COMPETENCE“ MIKROSISTEMOS DARNINIMAS

HARMONISING THE MICROSYSTEM OF THE EDUCATIONAL CONCEPT COMPETENCE

SANTRAUKA

Pastaraisiais metais švietimo politikos ir edukologijos tekstuose pradėjo rasti dvi bendrašaknės sąvokos – „kompetencija“ ir „kompetentingumas“. Šie terminai kartais suvokiami kaip vienos sąvokos sinonimai, o kartais mėginama juos atskirti ir vartoti kaip skirtingų švietimo sąvokų terminus. Anglų kalboje irgi esama šių sąvokų painiavos – „competency“ ir „competence“. Skirtinguose šaltiniuose jos pateikiamos ir aptariamose skirtingai – kartais persikloja reikšmių laukai, o kartais išsiskiria. Visa tai įneša visiškai nereikalingą sumaištį ir atskleidžia sąvokų darninimo būtinybę. Ištyrus lietuviškų sąvokų požymius ir palyginus su angliškais atitikmenimis, konstatuojama, kad nėra jokių objektyvių prielaidų vartoti abi sąvokas. Šios prielaidos gaunamos aptariant visą sąvokos „competence“ mikrosistemą, kuri apima tokias sąvokas ir terminus kaip „competence“ („kompetentingumas“), „skill“ („mokėjimas“), „aptitude“ („gabumas“), „ability“ („gebėjimas“), „knowledge“ („žinios“), „understanding“ („supratimas“) ir „automatic skill“ („įgūdis“). Apibendrinant straipsnį, pasiūloma atsisakyti kalbamoje terminų mikrosistemoje vartoti angliško termino „competency“ ir lietuviško termino „kompetencija“, nes jie neturi aiškios vietos sąvokų sistemoje, yra vartojami arba jau

ABSTRACT

Various texts related to education policy and education research have recently started using two conjugate concepts “competency” and “competence”. These terms are sometimes treated as synonyms of a single concept; however, in other cases they are separated and used as two terms of different educational concepts. English also has some confusion over the terms “competency” and “competence”. They are presented and discussed differently in different resources, i.e. in some cases their meanings correspond but in other cases they differ. All this unnecessary confusion indicates the necessity of concept harmonisation. The analysis of the features of the Lithuanian concepts and their comparison with the English equivalents has shown no objective reasons to use both concepts. These reasons are revealed when discussing the whole microsystem of the concept “competence”. The microsystem involves such concepts and terms as “competence”, “skill”, “aptitude”, “ability”, “knowledge”, “understanding”, and “automatic skill”. The authors of the article suggest to stop using the English term “competency” and the Lithuanian “kompetencija” as they do not have a clear place in the system of concepts, are synonymously used together with other terms to name already existing concepts or sometimes even do not

esamoms sąvokoms sinonimiškai įvardyti šalia kitų terminų, arba apskritai nežymi jokios sąvokos. Tai leistų išvengti tiek dalykinės, tiek vertimo painiavos.

PAGRINDINIŲ TERMINŲ APIBRĖŽIMAI

- *Atlikimo lygmuo* – gebėjimo ką nors atlikti kokybiškumo pakopa.
- *Gabumas* – vienas iš atlikimo lygmenų, pasireiškiantis kaip įgimta žmogaus galia ką nors padaryti; gebėjimo prielaida.
- *Gebėjimas* – vienas iš atlikimo lygmenų, pasireiškiantis kaip socializacijos būdu kartu su žiniomis iš(si)ugdytas gabumas; mokėjimo prielaida.
- *Įgūdis* – vienas iš atlikimo lygmenų, pasireiškiantis kaip iki automatizmo praktinėje veikloje išlavintas asmens mokėjimas; mokėjimo kokybiškumo rodiklis, esminis profesionalumo elementas.
- *Kompetentingumas* – praktiškai patikrintas gebėjimas integruotai ir tikslingai panaudoti įgytas žinias, mokėjimus, vertybes ir požiūrius įvairiose darbo ar studijų situacijose, taip pat tobulėti profesiskai bei asmeniškai.
- *Kvalifikacija* – formalaus vertinimo ir įteisinimo proceso rezultatas, kuris įsigalioja, kai valstybės pripažinta institucija nusprendžia, kad asmuo pasiekė studijų programos rezultatus, ir išduoda nustatytą dokumentą (atestatą, pažymėjimą, diplomą ar pan.), patvirtinantį turimą asmens kompetentingumą tam tikrai profesinei veiklai atlikti.
- *Mokėjimas* – vienas iš atlikimo lygmenų, pasireiškiantis kaip formalizuotu mokymusi iš(si)ugdytas gebėjimas; įgūdžio prielaida. Mokėjimas yra esminis kompetentingumo elementas, rodantis gebėjimą tinkamai atlikti profesinį veiksmą. Mokėjimą sudaro žinios, veiksmai (operacijos), vertybės ir požiūriai.

signify any concept at all. This would prevent from both subject field and translation related confusion.

DEFINITIONS OF KEY TERMS

- *Level of performance* – the level of quality of being able to perform something.
- *Aptitude* – one of the levels of performance expressed as a person's inborn power to do something; prerequisite for ability.
- *Ability* – one of the levels of performance expressed as an aptitude (self) developed through socialisation together with knowledge; prerequisite for skill.
- *Automatic skill* – one of the levels of performance expressed as an individual's skill developed up to automatism in practical activity; an indicator of quality of a skill and the main element of professionalism.
- *Competence* – a practically tested ability to use acquired knowledge, skills, values or attitudes integrally and purposefully in a variety of work or study situations, as well as to use it for personal and professional development.
- *Qualification* – result of the process of formal assessment and validation that becomes valid after an institution approved by the state makes a decision that a person has achieved outcomes of a study programme and issues a document (certificate, diploma etc.) that acts as a proof that the person is competent to perform certain vocational activity.
- *Skill* – one of the levels of performance expressed as an ability (self) developed through formalised learning; prerequisite for automatic skill. A skill is the main element of competence and shows an ability to perform a professional action. A skill consists of knowledge, actions (operations), values and attitudes. The nature of competence depends on the combination of skills.

Mokėjimų deriniai lemia kompetentingumo pobūdį.

- *Professionalumas* – kompetentingumo kokybiškumo rodiklis; kuo asmuo daugiau savo profesinėje veikloje remiasi įgūdžiais, tuo jo veikla yra profesionalesnė, nes, dalį veiklos atlikdamas automatiškai, likusią dėmesio dalį jis gali skirti kitoms profesinės veiklos problemoms nustatyti ir spręsti.

ĮVADAS

Vienas iš esminių „subrendusios“ mokslinės disciplinos rodiklių – išsami ir darni sąvokų sistema bei ją atitinkanti terminija. Sudarintos sąvokų sistemos reikšmę mokslinės disciplinos raidai galima lyginti su tyrimo įrankio svarba tyrimo kokybei, nes ji lemia visų toje disciplinoje rašomų mokslinių straipsnių sąrangą ir struktūrą, atskleidžia mokslinės disciplinos brandą, parodo jos mokslškumą, nes už kiekvieno termino slypi konkreti sąvoka ir tikrovės reiškinys. Terminija yra profesinio bendravimo pagrindas, nes būtent terminais (ir jais reiškiamomis sąvokomis) reiškiamą *prasmę*. Bendra terminija rodo ir profesinės bendruomenės buvimą, o terminijos kokybė – ir jos mokslinę brandą. Pasitelkiant dalykinės srities terminiją, *prasmę* tiek išreiškiamą pačios bendruomenės viduje, tiek transliuojama į išorę kitoms profesinėms bendruomenėms. Spręsdamos apie reiškiamą *prasmę* kitos profesinės bendruomenės susidaro savo nuomonę apie konkrečios profesinės bendruomenės mokslinę brandą. Vadinas, konkrečios profesinės bendruomenės terminija tam tikru lygiu turi sietis su kitų profesinių bendruomenių terminija. *Prasmę* glūdi terminais reiškiamose sąvokose ir ateina iki mūsų per juos, nes vienintelė priemonė *prasmę* reikšti yra kalba. *Prasmę*, savo ruožtu, yra žmogaus „gyvenimo variklio“ pagrindas, „variklio degalai“.

- *Professionalism* – an indicator of the quality of competence; the more skills a person uses in his/her professional activity, the more professional that activity becomes. This is due to the fact a person performs some of his/her activity automatically and s/he can spend the rest of time to identify and solve problems related to their professional activity.

INTRODUCTION

One of the main indicators of a “maturity” of scientific discipline is comprehensive and harmonised system of concepts and terminology that corresponds to that system. The importance of a harmonised system of concepts on the development of a scientific discipline could be compared to the importance of a research tool on research quality as it influences the framework and structure of all scientific articles in that discipline, reveals maturity of that scientific discipline, shows its scholarliness. A specific concept and real phenomenon lies behind every term. Terminology is the basis of professional communication and terms (as well as concepts expressed by these terms) are used to express *meaning*. Common terminology proves existence of a professional community while the quality of terminology is an indicator of its scientific maturity. Terminology of a particular field helps both to convey meaning within a community itself and to broadcast it further to other professional communities. When making judgments about an expressed meaning, other professional communities can form a view about the scientific maturity of a particular professional community. Therefore, terminology of a particular professional community should to a certain extent be related to the terminology of other professional communities. *Meaning* lies in concepts expressed by terms and comes to us through them as the only tool to convey *meaning* is language.

Terminas yra žodinis žymiklis, žymintis tam tikrą sąvoką. Kita vertus, terminas yra profesinės bendruomenės narių *susitarimo* rezultatas. O terminų susitarimai (kaip, beje, ir visi kiti) visada pasiekiami laikantis tam tikrų taisyklių. Tarkime, viena iš taisyklių teigia, kad vienas terminas turėtų žymėti vieną sąvoką ir atvirkščiai. Jei terminas žymi daugiau nei vieną sąvoką arba viena sąvoka yra žymima keletu terminų – randasi prasmių reiškimo *kompliakacijų*. Visose natūraliose kalbose labai dažnai vienas terminas, priklausomai nuo konteksto, turi keletą ar net daugiau reikšmių. Tačiau skirtingai nuo natūralių kalbų, mokslo kalba daugiau ar mažiau yra *dirbtinė* kalba¹, todėl tokių kompliakacijų galima išvengti per susitarimus. Mokslo kalbai pirmiausia turėtų būti būdinga *logiškumas, sistemingumas ir tikslumas*², kitaip nei kasdienei, šnekamajai kalbai, kurią vartoja įvairių profesinių bendruomenių atstovai ir kuri kyla iš įvairių kultūrinių kontekstų bei į profesinę bendruomenę yra atnešama skirtingų veikėjų (socialinių dalininkų, biurokratų, mokslo populiarintojų ir kt.). Vadinasi, svarbu skirti *bendruosius* žodynus (paprastai aiškinamuosius, bet nebūtinai norminius), skirtus kasdien naudoti neapibrėžto rato žmonėms, nuo *terminų* žodynų (būtinai norminių), skirtų vienos ar kelių dalykinių (mokslo) sričių terminijai standartizuoti bei naudoti kurios nors srities profesionalams. Norminamieji terminų žodynai prasmių reiškimą pakelia į naują, kokybiškesnį lygmenį.

Edukologija³ kaip mokslo disciplina kol kas yra tik tokio tapsmo kelio pradžioje:

Meaning is the basis of “the life engine”, “fuel for that engine”.

A term is a verbal signifier of a particular concept. On the other hand, a term is the result of an *agreement* among members of a professional community. Term agreements (as well as any other agreements) always have to follow certain rules. For example, one rule indicates that a single term should be used for a single concept and vice versa. When a term signifies more than one concept or when several terms are used to signify one concept, it becomes *complicated* to express meanings. In natural languages one term often has several or even more meanings (depending on the context). Contrary to natural languages, scientific language is *artificial*¹ to a certain extent. As a result, agreements could help to avoid complications. While everyday spoken language is used by representatives of different professional communities and comes from diverse cultural contexts and is brought into a professional community by different actors (stakeholders, bureaucrats, people who aim to popularise science etc.), scientific language should, first of all, be *logical, systematic and accurate*². Therefore, it is important to distinguish *general-purpose* dictionaries (usually explanatory but not necessarily normative) intended for everyday use of any group of people from dictionaries of *terms* (these have to be normative) that are aimed at standardising terminology of one or several scientific fields and are used by professionals of a particular field. Normative dictionaries of terms help to take expression of meanings into a new level of better quality.

Educology³ is still in the process of becoming a scientific discipline so the cacophony of

¹ Dirbtinė nereiškia blogesnė. Pavyzdžiui, mašinos yra dirbtinės, tačiau mes linkę labiau naudotis jomis, nei arkliais, kurie yra natūralūs.

² Logiškumas, sistemingumas ir tikslumas yra vieni iš esminių mokslinio požymių.

³ Edukologija suprantama kaip švietimo reiškinių tyrimai.

¹ Artificial does not mean worse. For example, cars are an artificial product but we use them more often than horses that are a natural thing.

² Being logical, systematic and accurate are several of the most important features of scholarliness.

³ Educology – term used in Lithuania is understood as research of educational phenomena.

terminų kakofonija⁴ tiek tarptautiniu⁵, tiek nacionaliniu⁶ lygmenimis yra akivaizdus faktas. Tokia padėtis susiklostė natūraliai, kai įvairūs žmonės (mokslininkai, politikai, praktikai, kiti socialiniai dalininkai), vienaip ar kitaip susiję su viena ar kita švietimo sritimi, pradėjo glaudžiau bendradarbiauti. Kiekviena šių žmonių grupė, kaip minėta, į bendravimą vienoje ar kitoje švietimo srityje „įneša“ ir savitą terminiją (gal net profesinį žargoną), susiklosčiusią toje konkrečioje kultūrinėje aplinkoje, kuriai jie atstovauja. Todėl kiekvienas rimtesnis tarptautinio ar nacionalinio lygmens projektas visada prasideda nuo semantinių⁷ problemų sprendimo (pvz., Savickas et al., 2009, p. 240), nes kitaip neįmanomas pagrįstas ir patikimas prasių reiškimas.

Bendrieji žodynai yra skirti padėti susikalbėti žmonėms, atstovaujantiems skirtingiems kultūriniais kontekstams. Terminų žodynų paskirtis – terminus ir jais žymimų sąvokų apibrėžtis sutvarkyti taip, kad kiekvienas terminas atitiktų gero termino požymius, žymėtų tik vieną tikrovės, kurią apima dalykinė sritis, sąvoką ir tiksliai rodytų jos vietą sąvokų sistemoje. Vadinas, norminių terminų žodynų buvimas parodo dalykinės srities

⁴ Terminų kakofonijai mes suprantame kaip: a) viena ir ta pati sąvoka yra įvardijama skirtingais terminais (simboliškai) arba b) tuo pačiu terminu (simboliškai) yra įvardijamos skirtingos sąvokos; c) sąvokos supratimas ir termino pirminė leksinė reikšmė nederą, prieštarauja viena kitam arba nėra visai adekvatu.

⁵ Pavyzdžiui, ELPGN (*European Lifelong Guidance Policy Network* – Europos visą gyvenimą trunkančio konsultavimo politikos tinklas) parengtame žodyne terminai „career advisor“ (p. 3), „career counsellor“ (p. 5) ir „guidance counsellor“ (p. 19) žymi vieną ir tą pačią sąvoką: „...assist people to explore, pursue and attain their career goals“ (...padeda žmonėms tirti, siekti ir pasiekti jų karjeros tikslus).

⁶ Nacionaliniu lygiu tokių pavyzdžių rasime dar daugiau. Lietuvoje bandant sunorminti penkių pagrindinių edukologijos sąvokų (*švietimas, ugdymas, mokymas, lavinimas, auklėjimas*) apibrėžtis buvo organizuota net keliolika visų Lietuvos aukštųjų mokyklų edukologijos mokslininkų susitikimų, bet kol kas dar nepavyko galutinai susitarti dėl bendros šių sąvokų sampratos.

⁷ Semantika – semiotikos dalis, tirianti ženklų santykį su jų objektais, kuriuos jie žymi („Tarptautinių žodžių žodynas“).

terms⁴ is apparent at both international⁵ and national⁶ levels. This situation has developed naturally as different people (scientists, politicians, practitioners, other stakeholders) who are somehow related to the field of education have started communicating more closely. Each group of these people “complement” communication in any educational field by using their specific terminology (even professional jargon) that has developed in a specific cultural environment that they represent. Therefore it is very important to solve semantic⁷ problems before starting any important national or international project (e.g. Savickas et al, 2009, p. 240) as valid and reliable expression of meanings would otherwise be impossible.

General-purpose dictionaries help people from different cultural contexts to communicate. Dictionaries of terms aim to sort terms and definitions of concepts signified by these terms so that every term had the features of a good term, was used to signify a single concept from a particular subject field and clearly indicated the place of that concept in the system of concepts. Thus the existence of normative dictionaries of terms indicates that a particular subject field or even an entire scientific

⁴ We understand cacophony of terms as a phenomenon when a) different terms (symbols) are used to signify a single concept or b) the same term (symbol) is used to signify different concepts; c) understanding of concept and the first lexical meaning of a term do not match, are contradictory or are not adequate.

⁵ For example, in the dictionary composed by the ELPGN (*European Lifelong Guidance Policy Network*), terms “career advisor” (p. 3), “career counsellor” (p. 5) and “guidance counsellor” (p. 19) are used to signify the same concept, i.e. “...assist people to explore, pursue and attain their career goals”.

⁶ Even more examples can be found at national level. A lot of meetings with scientists from all Lithuanian universities who work in the field of education research were organised having the aim to standardise definitions of 5 main educational concepts (i.e. *vietimas - education, ugdymas - nurturing / fostering, mokymas - teaching, lavinimas - training, auklėjimas - moral education*); however, no common agreement has yet been found to harmonise all those concepts.

⁷ Semantics – a branch of semiotic dealing with the relations between signs and what they refer to (*Dictionary of International Words*, in Lithuanian).

arba net visos mokslo disciplinos mokslinė brandą. Akivaizdu, kad edukologijos terminų žodynai turi būti priimtini (pagrįsti ir patikimi) visoms žmonių grupėms, vienaip ar kitaip dalyvaujančioms švietimo sistemos veikloje. Kokia žmonių grupė iš dalyvaujančių įvairiose švietimo veiklose galėtų ir turėtų imtis terminų norminimo atsakomybės? Atsakymas ko gero būtų vienareikšmis – mokslininkai.

Aiškinamųjų keliakalbių terminų žodynų rengimas reikalauja nepaprastai plačios jų rengėjų erudicijos, gilaus dalykinės srities išmanymo ir lyginamųjų išvalgų: mokėti kitos tautos kalbą, suprasti savo ir kitos tautos pedagoginės, andragoginės ir edukologinės kultūrų sistemas bei jų sąsajas, sugebėti adekvačiai parinkti ir/ar perkelti atitinkamus terminus bei po jais slypinčias reikšmes iš vienos kultūros į kitą ir t. t. Norminamųjų terminų žodynų rengimas yra dar sudėtingesnis uždavinys, nes jis reikalauja apibendrinti įvairiose tautose sukauptą patirtį pagal griežtus reikalavimus taip, kad norminis žodynas būtų priimtinas ir suprantamas visoms žmonių grupėms, dalyvaujančioms švietimo veikloje. Kitaip tariant, norminamasis žodynas turi būti grindžiamas ne vien žodyno rengėjų kompetentingumu, bet ir įvairių šalių mokslininkų *susitarimu*. Kol tokio norminamojo žodyno nėra, kiekvienos besiformuojančios (kintančios) mokslo disciplinos teksto autorius vienaip ar kitaip turi paaiškinti, kokią reikšmę (apibrėžti) jis suteikia savo straipsnyje vartojamiems terminams, kad skirtingų kultūrų atstovai galėtų teisingai suprasti jo kuriamą prasmę, siunčiamą žinią. Priešingu atveju kai kurių kultūrų skaitytojams toks tekstas gali būti nesuprantamas ar net klaidinantis.

Švietimo kultūrų ir tradicijų gausa bei įvairovė apskritai labai apsunkina arba net daro neįmanomą terminų bei sąvokų darninimo darbą, nes, viena vertus, iškyla daugelio nacionalinių kalbų mokėjimo barjeras, kita vertus, susiduriama su stygiumi specialistų, išmanančių visas tas švietimo kultūras ir

discipline is scientifically mature. Dictionaries of educational terms should be acceptable (valid and reliable) to all groups of people who participate in activities of the system of education. Which of the groups taking part in various educational activities could and should take responsibility for standardisation of terms? Without any doubt the answer to this question is scientists.

Composing multilingual explanatory dictionaries of terms requires their composers to be erudite, to have comprehensive knowledge of the subject field and to demonstrate comparative insights, i.e. master the other language, be aware of the systems of pedagogical, andragogical, educational cultures of one's own and other nations and their links, be able to adequately choose and/or transfer certain terms and their meanings from one culture into another, etc. Composing normative dictionaries of terms is even a harder task as it requires generalising experience of different nations according to strict requirements so that a normative dictionary could be acceptable and understandable to all groups of people who participate in educational activities. In other words, a normative dictionary should rely not only on its composers' competence but should also take into consideration *agreements* among scientists from different countries. Unless a normative dictionary already exists, any author writing a text in a scientific discipline that is still being developed (or is undergoing changes) has to explain what meaning (definition) is given to a term used in an article so that representatives of different cultures could correctly understand the meaning or message that the author wants to convey. Otherwise readers from certain cultures can find a text impossible to understand or even misleading.

The variety and amount of educational cultures and traditions causes serious difficulties or sometimes even makes it impossible to harmonise terms and concepts. First of all, the barrier of knowing a number of national

tradicijas. Nepaisant to, šiandien norminių terminų žodynų kūrimas tampa visiškai įmanomas vien todėl, kad daugumai įvairių tautų mokslininkų anglų kalba tapo *lingua franca* ir *de facto* pasidarė kalba tarpininke tarp skirtingų švietimo kultūrų bei tradicijų (kiek tai blogai ar gerai – ne šio straipsnio tema, todėl nuo vertinimų susilaikome.) Būtent įvairių šalių mokslininkų bendravimas anglų kalba kaip *lingua franca* sudaro prielaidas tiek aiškinamiesiems, tiek ir norminamiesiems žodynams rengti. Šia kalba parengti žodynai gali tapti atskaitos tašku rengiant nacionalinius dalykinės srities žodynus. Kita vertus, nacionaliniais žodynais gali būti pasiremta rengiant ir tarptautinius įvairių tipų dalykinės srities žodynus. Trečia vertus, tikrovės reiškinių sisteminimas, jų įvardijimas ir apibrėžimas yra nepaprastai sudėtingas, ilgas ir nuolat naujus „sukrėtimus“ patiriantis procesas, nes dėl įvairių priežasčių (pvz., mokslo ir technikos pažangos) randasi nauji švietimo tikrovės reiškiniai, kurie neretai verčia koreguoti nusistovėjusią švietimo terminų sistemą, vadinasi, koreguoti jau esamus terminus bei jais žymimų sąvokų apibrėžtis taip, kad visa tai sudarytų vieningą sistemą.

Šiame straipsnyje bandoma *pagrįsti* angliško termino „competence“ vertimą į lietuvių kalbą, laikantis sisteminio sąryšio su artimomis sąvokomis ir jas žyminčiais terminais reikalavimo bei koreliacijos su anglų kalbos žodynuose bei moksliniuose straipsniuose pateikiamomis apibrėžtimis. Šis uždavinys nėra toks jau paprastas, kaip galėtų pasirodyti iš pirmo žvilgsnio, nes net anglų kalba rašantys mokslininkai „competence“ apibrėžia kaip „miglotą sąvoką“⁸ (Klink ir Boon, 2003; 2007), tačiau vis dėlto pripažįsta ją kaip naudingą, nes ji, anot šių autorių, leidžia sujungti švietimo sistemą su darbo rinkos reikalavimais. J. Winterton, F. Delamare-Le Deist ir E. Stringfellow (2005) padėti, susijusių su

languages is faced. There is also a lack of specialists who are experts in all these educational cultures and traditions. However, composing normative dictionaries of terms is nowadays available because English has become a *lingua franca* to many scientists from different countries and has *de facto* become a mediatory language among different educational cultures and traditions (this article does not aim to assess whether it is good or bad practice). Communication among scientists from different countries in English as a *lingua franca* enables composing both explanatory and normative dictionaries. Dictionaries composed in this language could become a point of reference for composing national dictionaries of a particular subject field. On the other hand, national dictionaries could be used when composing various international dictionaries of a particular subject field. However, it should also be noted that systemising, naming and defining phenomena in reality is an extremely complex and long process that constantly faces new “shocks”. Various reasons (e.g. scientific and technological developments) influence the emergence of new phenomena of educational reality which often require making changes in the system of existing education terms and definitions of concepts that these terms signify for the system to stay unified.

This article aims to *validate* the translation of the English term “competence” into Lithuanian by taking into consideration the requirement to keep a systematic link with other close concepts and following the principle of correlation with definitions provided in dictionaries of the English language and scientific articles. This is not a simple task as scientists writing their works in English define “competence” as a “fuzzy concept” (Klink and Boon, 2003; 2007). However, they agree it being a useful concept as it enables coordinating the system of education with requirements of the labour market. Winterton, Delamare-Le Deist and Stringfellow (2005) describe attempts to define

⁸ „fuzzy concept“

bandymais apibrėžti sąvoką „competence“ apibūdina kaip tiek prieštarinę ir diskutuotiną, jog neįmanoma nustatyti, kokiai teorijai ją priskirti, ir pateikti apibrėžimą, galintį apimti visus tuos atvejus, kuriais ši sąvoka vartojama. Kitoje publikacijoje F. Delamare-Le Deist ir J. Winterton (2005) pripažįsta: „nors terminas „competence“ yra labai svarbus, vis dėlto apie šį terminą yra ženklios painiavos, kuri atspindi skirtingų koncepcijų sumišimą ir prieštarinę jo vartojimą...“ (p. 28). S. Adam (2004; 2007) teigia, kad kai kas sąvoką „competence“ traktuoja labai siaurai ir tapatina ją su mokėjimais („skills“), įgytais profesinio rengimo metu.

1 SĄVOKA „COMPETENCE“ KITŲ SĄVOKŲ KONTEKSTE

„Oxford Advanced Learners Dictionary“ (2005) sąvoką „competence“⁹ apibrėžia taip: „1. Gebėjimas ką nors padaryti gerai; 2. Teismo, organizacijos ar asmens galėjimas kuo nors užsiimti; 3. Mokėjimas¹⁰, kurio jums reikia konkrečiame darbe arba konkrečiam uždaviniui.“ (p. 307). Šiame žodyne sąvoka „competency“ neiškinama, o tik teikiama nuoroda į sąvoką „competence“, t. y. jos laikomos sinonimais, tik pastebima, kad „competency“ gerokai rečiau vartojama.

Mūsų tyrimo tikslui iš pateiktų trijų „competence“ apibrėžčių aktualios yra pirmoji ir trečioji. Antroji reikšmė išsėina už tyrimo dalykinio lauko ribų¹¹

⁹ „Competence (also less frequent competency): 1. The ability to do something well; 2. the power that a court, an organization or a person has to deal with something; 3. (also less frequent competency technical) – a skill that you need in a particular job or for a particular task“ (p. 307).

¹⁰ „skill“ vertimas kaip „mokėjimas“ bus pagrįstas vėliau.

¹¹ Antroji Oxford'o žodyno reikšmė mūsų tyrimui nėra labai svarbi, nes ji kalba apie tai, ar subjektas (teismas, organizacija, asmuo) gali užsiimti tam tikra veikla, ar ne. Labai dažnai tai įvardijama kaip subjekto „kompetencijos ribos“. Galėjimas (teisės suteikimas) užsiimti tam tikra veikla paprastai siejamas su subjekto gebėjimu gerai atlikti atitinkamą veiklą, t. y. kompetentingumu (labai retai, įtariant galimą šališkumą,

“competence” as contradictory and questionable so that it becomes impossible to identify which theory the concept should belong to and to provide a definition which would cover all instances when the concept is used. In yet another publication Delamare-Le Deist and Winterton (2005) state “however, despite the central role of competence, there is considerable confusion surrounding the term, which reflects conflation of distinct concepts and inconsistent usage...” (p. 28). Adam (2004; 2007) notes that others have a narrow understanding of the concept “competence” and define it as skills developed during vocational training.

1 “COMPETENCE” IN THE CONTEXT OF OTHER CONCEPTS

Oxford Advanced Learner's Dictionary (2005) defines “competence” (also less frequent “competency”) as: “1. the ability to do something well; 2. the power that a court, an organization or a person has to deal with something; 3. (also less frequent competency technical) - a skill that you need in a particular job or for a particular task” (p. 307). “Competency” has not been defined in this dictionary. Its entry only has a reference to “competence”, i.e. they are treated as synonyms and “competency” is used less frequently.

Only the first and the third definitions of “competence” provided in the *Oxford Advanced Learner's dictionary* are relevant to our research. The second definition is beyond the limits of the subject field of this research, i.e. it is a legal concept.⁸

⁸ The second definition presented in the *Oxford dictionary* is not very important in this research as it basically states whether a subject (court, organisation, or person) can perform a certain activity. The power that a subject has to deal with something is usually related to that subject's ability to perform some specific activity well, i.e. having competence. In some rare occasions (when bias is possibly involved) the power given to perform specific activity may be not related to subject's competence; however, in that case the subject

Anglų–lietuvių kalbų žodynas „Anglonas“ „competence“ (ir sinonimą „competency“) teikia trimis reikšmėmis, tik jas kitaip pertvarko: „(su)gebėjimas, mokėjimas; kompetentingumas“. Nesunku pastebėti, kad kabiataškis išduoda pirmąją ir trečiąją „Oxfordo“ žodyno reikšmes, suplaktas į vieną.

Taigi pirmąja mums aktualia „competence“ reikšme galime laikyti „gebėjimą („ability“) ką nors padaryti gerai“, o kita reikšme (kuri vartojama žymiai rečiau kaip techninė) – „mokėjimą („skill“), reikalingą konkrečiam darbe ar konkrečiam uždaviniui atlikti“.

Tame pačiame „Oxfordo“ žodyne „mokėjimas“ („skill“)¹² apibrėžiamas taip: „1. Gebėjimas padaryti ką nors gerai; 2. konkretus gebėjimas arba gebėjimo tipas“ (p. 1431). Matome, kad „competence“ ir „skill“ pirmosios reikšmės yra visiškai tolygios: „gebėjimas ką nors padaryti gerai“. Antroji „skill“ reikšmė nurodo pastarojo sąsajas su gebėjimu: „konkretus gebėjimas arba „gebėjimo tipas“. Vadovaudamiesi nuostata, kad gerai parengtoje sąvokų sistemoje (kaip ir terminų žodyne) vienas terminas turi žymėti vieną sąvoką ir geriau vengti sinonimų, dalykiniam vartojimui (švietimo politikos ir edukologijos sričių) būtina atskirti „competence“, „competency“ ir „skill“ sampratą.

Šioje triadoje bene keisčiausia sąvokos (o gal tik termino?) „competency“ padėtis. „Oxfordo“ žodyne „competency“ sutapatinta su „competence“, nors iškeltas atskira eilute

įgaliojimas atlikti atitinkamą veiklą gali būti nesiejamas su subjekto kompetentingumu, bet tokiu atveju kitas įgaliotas subjektas, neturintis tam reikiamo kompetentingumo, vis tiek turės samdyti kitą subjektą, kuris yra kompetentingas atlikti tą veiklą, t. y. gebantis padaryti darbą gerai). „Todėl vertimas „kompetencijos ribos“ yra diskutuotinas“. Subjekto „galėjimas“ („kompetencijos ribos“) atlikti ar neatlikti vieną ar kitą veiklą paprastai priklauso nuo to, ar jis yra *kompetentingas*, t. y. geba padaryti gerai vieną ar kitą konkrečią veiklą. Todėl vietoj „kompetencijos ribos“ būtų tiksliau vartoti „kompetentingumo ribos“. Kodėl „kompetentingumo ribos“, o ne „kompetencijos ribos“, matysime vėliau, kai pagrįsime sąvokų „competence“ ir „competency“ ryšį bei jų vertimo į lietuvių iš anglų kalbos logiką.

¹² „skill“ anglų kalboje apibrėžiamas kaip: „1. The ability to do something well 2. Particular ability or type of ability“ (Oxford Advanced Learners Dictionary, 2005, p. 1431).

The English-Lithuanian dictionary *Anglonas* provides three meanings of “competence” (and its synonym “competency”). They are only arranged differently, i.e. “ability, skill; competence”. It can be easily noted that the semicolon indicates the first and the third meanings provided in the *Oxford dictionary* being combined into one.

Therefore the first relevant meaning of “competence” for us would be “the ability to do something well” and the other meaning that we take into consideration and that is used less frequently as a technical meaning is “a skill that you need in a particular job or for a particular task”.

The *Oxford dictionary* defines “skill” as “1. The ability to do something well 2. Particular ability or type of ability” (p.1431). The first meanings of “competence” and “skill” are identical, i.e. “the ability to do something well”. The second meaning of “skill” shows its links with ability, i.e. “a particular ability” or “a type of ability”. Taking into consideration the fact that in a well-established system of concepts (and in the dictionary of terms) one term should be used to signify just one concept and synonyms should be avoided, a distinction should be made among the concepts of “competence”, “competency” and “skill” when they are used in the fields of educational policy and education research.

In this triad, the strangest situation is found when analysing the concept (or maybe just a term) “competency”. The *Oxford dictionary* identifies “competency” as “competence” even though it has a separate entry with a reference (contrary to the *Anglonas dictionary*). However, the third meaning presented in the

that does not have required competence will have to hire yet another subject that is competent to perform that specific activity, i.e. is able to perform the job well. Therefore, a more accurate term would be “competence limits” rather than “competency limits”. The reasons for that will be presented further when the relation between the phenomena of “competence” and “competency” and the logic behind their translation from English into Lithuanian are validated.

kaip atskira sąvoka su nuoroda (kitaip nei „Alkone“). Tačiau abejonių sukelia trečioji „Oxfordo“ reikšmė „skill“, kurios buvimas reikštų, kad visi trys terminai iš esmės yra sinonimai ir jais žymimos sąvokos dažnu atveju nesiskiria. Žodžiu, pagal minimus žodynus išėitų, kad terminas „competency“ yra rečiau vartojamas, šalutinis termino „competence“ variantas: a) žymintis tą pačią sąvoką, be to b) žymintis dar ir antrą sąvoką „skill“ (mokėjimą), kurio jums reikia konkrečiame darbe arba konkrečiam uždaviniui.

Tai būtų gana keista galimai darnios sąvokų sistemos padėtis – ji neaiški (tai yra jau paminėta anksčiau Klink ir Boon, 2003; 2007). Mūsų nuomone, „Oxfordo“ žodyno vartosenos žyma ties trečiaja „competence“ reikšme „less frequent competency (technical)“ neatšizvelgia į vieną aplinkybę – terminas „competency“, ypač jo daugiskaitos forma „competencies“, yra labai plačiai vartojamos kartu su žodžiu „competence“ ir jo daugiskaitos versija „competences“ tiek Europos Sąjungos, tiek Šiaurės Amerikos ir kitų šalių įvairiuose švietimo politikos bei edukologijos tekstuose anglų kalba. Tai įneša didelę painiavą verčiant tokius tekstus iš anglų kalbos į kitas kalbas, juo labiau kad dažnai tame pačiame sakinyje vieną šalia kito galima rasti „competences“ ir „competencies“ – tai jau lyg ir rodo skirtingų sąvokų vartojimą (o ne tik formalią terminų painiavą). Čia, beje, reiktų atkreipti į dar vieną „Oxfordo“ gramatinę nuorodą: prie pirmosios „competence/competency“ reikšmės „gebėjimas“ pirmiau nurodoma „uncountable“, o prie trečiosios „mokėjimas“ tik „countable“. Šalia lietuvių preskriptyvistų labai formalaus daiktavardžių skirstymo į skaičiuojamus / neskaičiuojamus (dažnai abstrakčius / konkrečius, visiškai nematant, kad tai gali būti pereinamosios kategorijos) vertimo painiava dar labiau padidėja. Skaitant, suvokiant ir verčiant tokius tekstus, atsiskleidžia iš esmės dvi interpretacijos: a) jokio esminio skirtumo tarp anglišių terminų „competence“ ir

Oxford dictionary (i.e. “skill”) causes confusion as its existence would mean that these three terms are basically synonyms and that concepts that these terms signify are often identical. The above dictionaries therefore show that the term “competency” is a less frequent and secondary variant of “competence” that a) signifies the same concept, and b) also signifies yet another concept “skill” that you need in a particular job or for a particular task.

This would indicate that this possibly harmonised system of concepts is actually unclear (what has already been noted by Klink and Boon, 2003; 2007). In our opinion, when presenting the third meaning of “competence” as “less frequent competency (technical)”, the composers of the *Oxford dictionary* did not take into consideration the fact that a term “competency” and especially its plural form “competencies” are very widely used together with a word “competence” and its plural form “competences” in various EU, North America and other educational policy and education research texts written in English. This causes confusion when translating texts from English into other languages especially when both “competences” and “competencies” are found in the same sentence. This could already be an indication of the use of different concepts, not only formal confusion of terms. Attention should also be drawn to one grammatical aspect found in the *Oxford dictionary*, i.e. “uncountable” is used next to the first meaning (“ability”) of “competence/competency” while “countable” is put next to the third meaning (“skill”). Translators might be even more confused by the Lithuanian prescriptivists’ very formal categorisation of nouns into countable/uncountable (into abstract/specific, without noticing that these could be transitive categories). Two possible interpretations could be revealed when reading, understanding and translating similar texts, i.e. a) no significant differences can be found between the English terms “competence” and “competency”;

„competency“ nėra, jie žymi tą pačią sąvoką, išskyrus tik *British English* ir *American English* kalbinius skirtumus, atsiskleidžiančius per skirtingą šių terminų vartojimo tradiciją Jungtinėje Karalystėje ir Jungtinėse Amerikos Valstijose (Adelman, 2009, p. 5), ir b) priešinga – jokio kalbinio skirtumo tarp JK ir JAV tradicijų nėra, o „competency“ yra sudėtinė „competence“ dalis, apimanti tik „skills“ (Mulder, 2007, p. 11). Matysime, kad dauguma tyrėjų (tiesa, skirtingai tai interpretuodami) laikosi antrojo požiūrio į sąvokų „competence“ ir „competency“ santykį. Vis dėlto pastarąjį požiūrį į „competence“ ir „competency“ santykį reikėtų tikslinti, atsižvelgiant į terminologijos standartus.

Kaip minėjome, svarbus terminologinio darbo (terminų žodynų rengimo) reikalavimas – vienas žymiklis turėtų žymėti vieną sąvoką. Terminai „competency“ ir „competence“ tokio reikalavimo neatlaiko, nes jie gali būti ir tapatūs, ir skirtingi, nes matyti plintanti tendencija, kad vienas „competency“ gali žymėti dvi sąvokas – arba „competence“, arba „skill“. Ši aplinkybė leidžia siūlyti sprendimą apskritai atsisakyti termino „competency“ vartojimo moksliniuose anglų kalbos tekstuose, kad būtų išvengta dviprasmybių tiek skaitant ir suvokiant tekstus, tiek juos verčiant iš anglų kalbos į bet kurią kitą kalbą. Lygiai kaip ir terminų „competence“ ir „skill“ pirmųjų reikšmių sinonimiškumas kelia abejonių. Kyla klausimas: jei „competence“ ir „skill“ turi tą pačią prasmę – „padaryti ką nors gerai“, – tai gal du skirtingi žymikliai vienai sąvokai žymėti irgi nereikalingi?

2 SĄVOKOS „COMPETENCE“ IR „SKILL“: „KOKYBINIS“ TAPATUMAS IR „KIEKYBINIS“ SKIRTUMAS

Be to, kad „Oxford Advanced Learners Dictionary“ (2005) mums atskleidžia, jog

they signify the same concept and only some slight differences are found in *British English* and *American English* where the tradition of the use of these terms differs in the United Kingdom and the United States (Adelman, 2009, p. 5), and b) on the opposite, linguistic traditions in the UK and USA do not differ, “competency” is a part of “competence” that only involves “skills” (Mulder, 2007, p. 11). Many researchers (although supporting different interpretations) take the second approach to the use of “competence” and “competency”. However, the latter approach to the relation between “competence” and “competency” should be revised, taking into consideration terminological standards.

As mentioned above, an important requirement when composing terminological dictionaries is for one signifier to signify one concept. The terms “competency” and “competence” do not satisfy that requirement as they can be treated as both identical and different. A trend for “competency” to signify two different concepts (either “competence”, or “skill”) has been noted. Therefore a solution might be offered to stop using the term “competency” in scientific English texts in order to avoid ambiguities both when reading and understanding texts and when translating them from English into any other language. Synonymy of the first meanings of the terms “competence” and “skill” can also be questioned. If “competence” and “skill” have the same meaning (“to do something well”), then maybe it is unnecessary to have two different signifiers to signify the same concept?

2 CONCEPTS OF “COMPETENCE” AND “SKILL”: “QUALITATIVE” IDENTITY AND “QUANTITATIVE” DIFFERENCE

Besides the fact that *the Oxford Advanced Learner’s Dictionary* (2005) identifies the

terminai „competence“ ir competency“ yra sinonimai ir, deja, žymi dvi tas pačias edukologijos sąvokas, o vartojimo praktika vis dėlto atskiria abiejų terminų semantinius laukus, pirmoji šiais terminais, neva sinonimais, žymima sąvoka keistai susipina su sąvoka, žymima terminu „skill“. Pagal šį žodyną visų trijų terminų pirmoji žymima sąvoka yra ta pati – „gebėjimas padaryti ką nors gerai“. Kadangi manome, kaip anksčiau išdėstyta, kad vis dėlto „compentence“ ir „competency“ sąvokų laukas nesutampa, šiame skyrelyje galime apsiriboti terminų „competence“ ir „skill“ žymimos reikšmės „gebėjimas padaryti ką nors gerai“ analize – ar iš tiesų šiuo atveju žymima ta pati sąvoka, ar vis dėlto tai nėra tapačios sąvokos ir galima suabejoti apibrėžčių adekvatumu.

Europos kvalifikacijų sąranga (EQF, 2008, p. 11) „competence“¹³ apibrėžia kaip „patikrintą gebėjimą naudoti žinias, *mokėjimus* („skills“) ir asmeninius, socialinius ir/ar metodinius *gebėjimus* („abilities“) darbe ar mokymo/studijų procese bei profesiskai ir asmeninškai tobulėjant. Europos kvalifikacijų sąrangos sampratoje „competence“ yra apibrėžiamas atsakomybės ir savarankiškumo terminais“ (išskirta autorių). Matome, kad šiuo atveju „competence“ apima ir *mokėjimus*, ir *gebėjimus*. Vadinasi, „competence“, būdamas *kokybiškai* tapatus „skill“ (ir labai artimas „ability“), vis dėl to *kiekybiškai* yra platesnė bei imlesnė sąvoka, nei „skill“ ar „ability“, nes apima pastaruosius savyje. Tą patį *kiekybinės apimties* skirtumą tarp „skill“ ir „competence“ galime pastebėti tarp deskriptorių, kuriais lentelės pavidalu EQF (2008) aprašo studijų rezultatus¹⁴: žinios yra mokėjimų („skills“)

terms “competence” and “competency” as synonyms that signify two identical educational concepts and the fact that in practice semantic fields of the two terms are separated, it should also be noted that the first concept signified by these two professedly synonymous terms strangely intertwines with a concept signified by the term “skill”. In this dictionary, the first meaning of all three terms is the same, i.e. “the ability to do something well”. As discussed above, the fields of the concepts “competence” and “competency” do not match. Therefore, this section of the article will be limited to the analysis of the following meaning signified by the terms “competence” and “skill”: “the ability to do something well”. Do they really signify the same concept? Or are they non-identical concepts and the adequacy of their definitions might be questioned?

The European Qualifications Framework (EQF, 2008, p. 11) defines “competence” as “the proven ability to use knowledge, skills and personal, social and/or methodological abilities, in work or study situations and in professional and personal development. In the concept of the European Qualifications Framework, competence is described in terms of responsibility and autonomy”. In this case “competence” covers both *skills* and *abilities*. Therefore “competence”, from the *qualitative* perspective being identical to “skill” (and very close to “ability”), is *quantitatively* a broader concept than “skill” or “ability” as it covers the latter. The same *quantitative* difference between “skill” and “competence” can also be found in descriptions that are used in the EQF (2008) table when describing learning outcomes⁹: knowledge is the main element

¹³ „Competence“ means the proven ability to use knowledge, **skills** and personal, social and/or methodological **abilities**, in work or study situations and in professional and personal development. In the concept of the European Qualifications Framework, competence is described in terms of responsibility and autonomy (EQF, 2008, p. 11, paryškinta autorių).

¹⁴ EQF „studijų rezultatus“ žymi terminu „learning outcomes“, tačiau tikslesnis terminas būtų „learning outcome

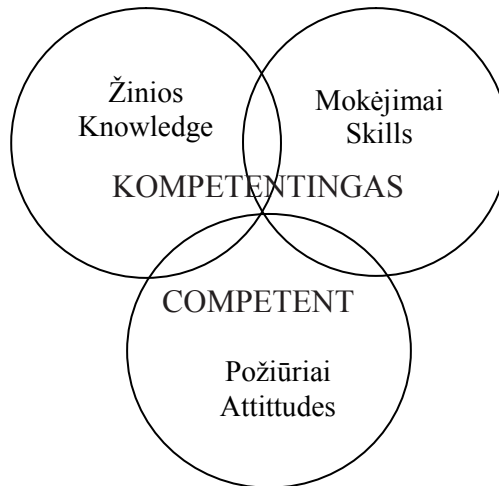
⁹ EQF uses the term “learning outcomes”; however, “learning outcome standards” would be a more accurate term since “learning outcomes” are subjective results of individual’s “learning” or “studying” („mokymosi“ arba „studijavimo rezultatai“) rather than objective “results of studies” or “learning outcome standards” („studijų rezultatai“, for more information see Pukelis and Smetona, 2011).

pagrindas, o pastarųjų deriniai sudaro „competence“, kurio pagrindu suteikiama atitinkamo lygmens kvalifikacija. Vadinasi, „skills“ ir „abilities“ yra sudėtinės „competence“ dalys. Tai, kad „skills“ yra sudėtinė „competence“ dalis nurodo ir Kennedy, Hyland ir Ryan (2009), „competence“ sampratą apibrėždami kaip žinių, mokėjimų („skills“) ir požiūrių („attitudes“) visumą (1 pav.).¹⁵

D. Kennedy, A. Hyland ir N. Ryan (2009) „competence“ samprata nuo EQF sampratos skiriasi tuo, kad čia „atsakomybė“ apibrėžiama tik per požiūrius, neakcentuojant vertybių,¹⁶ kurios lemia asmens vieną ar kitą požiūrį („savarankiškumas“ čia atskleidžiamas kaip žinių ir mokėjimų visuma).

of skills and combinations of the latter form “competence” that is the basis for awarding a qualification. Thus “skills” (and “abilities”) are integral parts of “competence”. Kennedy, Hyland and Ryan (2009) support the idea that “skills” are a part of “competence” by defining the conception of “competence” as the entirety of knowledge, skills and attitudes (Fig. 1).

Kennedy, Hyland and Ryan’s (2009) conception of “competence” differs from the EQF conception as “responsibility” here is defined only through attitudes without highlighting values¹⁰ that determine individual’s attitudes (“independence” is presented as the entirety of knowledge and skills).

1 pav. **Kompetentingas asmuo yra tas, kuris turi būtinas žinias, mokėjimus ir požiūrius (Declan, Hyland ir Ryan, 2009, p. 11)**

Fig. 1. **Competent person has necessary knowledge, skills and attitudes (Declan, Hyland and Ryan, 2009, p. 11)**

standards“, nes „learning outcomes“ yra subjektyvūs asmens „mokymosi“ arba „studijavimo rezultatai“, bet ne objektyvūs „studijų rezultatai“ (plačiau žr. Pukelis ir Smetona, 2011)

¹⁵ A competent individual is one that has the necessary knowledge, skills and attitudes.

¹⁶ Plačiau žr. Pukelis K. (2009). Ability, Competency, Learning / Study Outcome, Qualification and Competence: Theoretical Dimension // *The Quality of Higher Education*, 6, p. 26.

¹⁰ For more information, see Pukelis (2009). Ability, Competency, Learning/Study Outcome, Qualification and Competence: Theoretical Dimension // *The Quality of Higher Education*, No. 6, p. 26.

Europos Komisija (2005), apibrėždama sąvokos „competence“ sandarą, pažymi: sąvoka „competence“ įtraukia: (1) kognityvinę „competence“ sampratą, apimančią teorijų ir koncepcijų naudojimą, taip pat „nebylias“ („tylias“, „numanomas“) žinias, įgytas per patirtį; (2) funkcinę „competence“ sampratą (mokėjimus arba „know-how“), t. y. tokius dalykus, kuriuos asmuo privalo padaryti, kai jis veikia darbo, mokymosi ar socialinėje aplinkoje; (3) asmeninę „competence“ sampratą, apimančią žinojimą kaip elgtis specifinėse situacijose; ir (4) etinę „competence“ sampratą, apimančią tam tikras asmenines ir profesines vertybes“ (cituota iš Sultana, 2009, p. 21). Viena vertus, tokia sandaros traktuotė taikytina ir sąvokai „skill“, nes „competence“ ir „skill“ yra kokybiškai tapatūs reiškiniai („padaryti ką nors gerai“). Kita vertus, „skill“ yra „competence“ dalis, vadinasi, kiekybiškai mažesnis darinys už „competence“. Šis kiekybinis skirtumas reikštų, kad „skill“ turėtų būti sudaryta iš smulkesnių žinių, mokėjimų (veiksmų, operacijų), vertybių ir požiūrių sudedamųjų dalių, nei „competence“.

J. Murray (2007, p. 8–9), remdamasis Airijos nacionaline kvalifikacijų sąranga, išskiria keturis „competence“ kokybę nusakančius kriterijus: a) *kontekstą* arba gebėjimą efektyviai veikti sudėtingose, nevisiškai apibrėžtose ir nenuspėjamosiose situacijose; b) *vaidmenį* arba gebėjimą veikti grupėje, kas reikalauja tam tikrų socialinių mokėjimų taikymo gebėjimų bei keliamų užduočių supratimo. Tai susiję su lyderystės, iniciatyvumo ir savarankiškumo derinimu; c) *mokymasis mokyti* arba gebėjimas suprasti ir pripažinti savo turimų žinių, mokėjimų ir kompetentingumo apribojimus bei planuoti ir įgyvendinti jų šalinimą per tolesnį mokymąsi. Mokymosi mokyti gebėjimas susijęs su gebėjimu stebėti, dalyvauti naujose patirtyse ir iš tų patirčių paimti prasmingus dalykus; d) *įžvalga* arba gebėjimas reflektuojant patirtį suprasti vis sudėtingesnius reiškinius. Įžvalgos sritis apima

When describing the structure of “competence” the European Commission (2005) notes that the concept “competence” encompasses (1) cognitive conception of “competence” that involves the use of theories and conceptions, as well as “silent”, “implicit” knowledge that is gained through experience; (2) functional conception of “competence” (skills and „know-how“), i.e. things that a person must do when acting in work, learning or social environment; (3) personal conception of “competence” that involves knowing how to behave in specific situations; and (4) ethical conception of “competence” that involves specific personal and professional values” (from Sultana, 2009, p. 21). On the one hand, this structure could also be applied to the concept “skill” as “competence” and “skill” are qualitatively identical phenomena (“to do something well”). On the other hand, “skill” is a part of “competence”; therefore from the quantitative perspective it is a smaller formation than “competence”. These quantitative differences would indicate that “skill” should be formed of smaller knowledge, skills (actions, operations), values and attitudes than “competence”.

Taking into consideration the Irish national qualifications framework, Murray (2007, p. 8-9) distinguishes four criteria defining the quality of “competence”: a) *context* or the ability to act effectively in difficult situations that are unpredictable and not fully defined; b) *role* or the ability to act in a group, that requires specific abilities to apply social skills and understand given tasks. This is related to leadership, initiative and independence coordination; c) *learning to learn* or the ability to understand and acknowledge limits of one’s knowledge, abilities and competence and planning and implementing their elimination process through further learning. Learning to learn ability is related to the ability to observe and participate in new experiences and to take meaningful things from this experience; d) *insight* or the ability to understand more difficult phenomena by reflecting

kito tipo žinių, mokėjimų ir kompetentingumų integravimą su besimokančiojo požiūriais, motyvais, vertybėmis, įsitikinimais, pažinimo stiliumi bei asmenybės savybėmis.

Mokėjimų („skills“) kokybė nusakoma dviem kriterijais: jų diapazonu (*range*) ir atrankumu (*selectivity*). Vadinasi, suteikiamos kvalifikacijos lygmuo priklausytų nuo turimų mokėjimų kiekio ir kokybės (diapazono) bei sugebėjimo iš jų pasirinkti tokius mokėjimus (atrakumas), kurie yra tinkami konkrečiam kontekstui ir uždaviniui atlikti. Tam reikalinga įžvalga ir, esant reikalui, mokėjimas mokytis. Kadangi „skill“ susideda iš tokių pat, tik smulkesnių nei „competence“ reiškinių sudarančių dalių, tai galime teigti, kad konkretus „competence“ yra tam tikrų konkrečių „skills“ derinių visuma.

Taigi, iš to, kas čia išdėstyta, galima daryti vieną esminį apibendrinimą. Ne veltui iki šiol straipsnyje buvo vengiama lietuviškuose sakiniuose lietuviškai įvardyti sąvoką „competence“. Čia aptartą sąvokų „competence“ ir „skill“ santykį labai tiksliai ir trumpai apibendrina R. B. Brown ir S. McCartney (1995) teiginys: „Greičiau tie, kurie buvo kvalifikuoti, laikytini kompetentingais“ (p. 51). Niekas, tikriausiai, nediskutuoja, kad „competent“ iš anglų kalbos verčiama viena-reikšmiškai kaip „kompetentingas“. Išėitų, kad „competence“ yra sąvokos (ypatybės) „competent“ depersonalizavimas, abstrahavimas, sudaiktavardinimas. Kokybiniam būdvardžiui abstrahuoti, depersonalizuoti, daiktavardinti lietuvių kalboje yra labai darus modelis – su priesaga *-umas*. Deja, o gal tai lietuvių kalbos turtingumo įrodymas, lietuvių kalboje apie abstrahuojamą ypatybės raiškos žodį egzistuoja trinarė sistema: *geras darbas – darbo gerumas – darbo gėris*, *greitas žvilgsnis – žvilgsnio greitumas – žvilgsnio greitis*, *baltas paukštis – paukščio baltumas – paukščio baltis*, *gražus paveikslas – paveikslo gražumas – paveikslo grožis*, *svarus žodis – žodžio svarumas – žodžio svoris*. Čia aišku,

experience. Insight involves integrating other types of knowledge, skills and competences into learner's attitudes, motives, values, beliefs, cognitive style and personal characteristics.

The quality of “skills” is defined by two criteria, i.e. their range and selectivity. Therefore, the level of the awarded qualification depends on the number and quality (range) of skills and the ability to choose skills (selectivity) appropriate in a specific context or for a specific task. Insight and, when required, ability to learn should be used here. “Skill” consists of the same just smaller aspects as “competence”; thus it could be stated that a specific “competence” is the entirety of certain combinations of specific “skills”.

One important generalisation could be provided here. The authors of this article have so far avoided using the Lithuanian equivalent of the concept “competence”. The relation between the concepts “competence” and “skill” is very accurately and shortly generalised by Brown and McCartney (1995): “Rather, those who had been qualified were assumed to be competent” (p. 51). Most probably nobody questions the translation of the English term “competent” into Lithuanian as “kompetentingas”. It could be said that “competence” is depersonalisation, abstraction and nominalisation of the concept (feature) “competent”. To abstract, depersonalise or nominalise an adjective that expresses some specific feature the Lithuanian language uses the model with the suffix *-umas*. However, or maybe it is an indication of the richness of the Lithuanian language, a trinomial system is found in Lithuanian when abstracting a word that expresses some feature: *geras darbas – darbo gerumas – darbo gėris* (good work – the goodness of work – the good of work), *greitas žvilgsnis – žvilgsnio greitumas – žvilgsnio greitis* (a speedy look – the speediness of look – the speed of look), *baltas paukštis – paukščio baltumas – paukščio baltis* (a white bird – the white of bird – the whiteness of bird), *gražus paveikslas – paveikslo gražumas – paveikslo grožis* (a beautiful

kad visi daiktavardžiai yra padaryti iš būdvardžių ir iš esmės reiškia labai artimus dalykus – čia paminėtos daiktavardžių poros yra sinonimai, būdvardžio abstraktai, tik priesagos *-umas* vediniai gerokai reguliaresni ir dažnesni, pvz., *linksmas žmogus* ir *žmogaus linksmumas* – trečio nario vartosenos pavyzdžių nėra, nors dirbtinai padaryti lyg ir galima. Dabar panašus modelis: *kompetentingas žmogus* – *žmogaus kompetentingumas* – *žmogaus kompetencija*. Deja, jis yra tik panašus, o ne tapatus, mat *kompetentingumas* yra padarytas iš būdvardžio pagal čia paminėtą modelį, o daiktavardis *kompetencija* yra skolinys, iš kurio pirmiau daromas būdvardis *kompetentingas* (darybos reikšmė – *turintis kompetenciją*), iš kurio savo ruožtu daromas *kompetentingumas* (darybos reikšmė – ypatybės *kompetentingas* abstraktas). Iš viso to mes matome, kad bendrąja, neterminologine prasme į lietuvių kalbą „kompetencija“ vis dar dažnai verčiama iš „competence“ (pats žodis greičiausiai pasiskolintas iš lotynų kalbos). Ir toks vertimas bendriesiems keliakalbiams žodynams visiškai įmanomas. Tačiau lietuvių kalbos darybiniai santykiai rodo visiškai priešingą padėtį nei yra dalykinėje edukologijos srityje, ir net klaidina. Lietuvių kalbos darybos modelis verčia ypatybę *kompetentingas* kildinti iš *kompetencijos*, tačiau dalykinėje mokslo srityje taip nėra – iš pradžių žmogus pasidaro kompetentingas, tik po to pripažįstamas jo kompetentingumas. Prisiminkime ką tik minėtą R. B. Brown ir S. McCartney (1995) teiginį – kompetentingas pasidaro tik tada, kai kvalifikuojasi ar yra kvalifikuojamas. „Kompetencijos“ atsiradimas iš esmės yra tik tiesioginis bendrosios žodžio „competence“ reikšmės vertimas į lietuvių kalbą, nesigilinant į šios sąvokos kultūrinį, dalykinį bei darybinį kontekstą. T. y., pirmiau įgytos „žinios“ („knowledge“), „mokėjimai“ („skills“) ir „požiūriai“ („altitudes“) padaro žmogų „kompetentingą“ (competent), o tik

painting – *the beauty of painting* – *the beautifulness of painting*), *svarus žodis* – *žodžio svarumas* – *žodžio svoris* (*a valid word* – *validity of word* – *validness of word*). All these nouns are formed from adjectives and basically express very closely related phenomena. These noun pairs are synonyms, abstracts of adjectives. Derivatives with the suffix *-umas* are more regular and more frequently used, e.g. *linksmas žmogus* (*a cheerful person*) and *žmogaus linksmumas* (*person's cheerfulness*). Examples of the third form were not found even though it might be possible to form it artificially. A similar model is: *kompetentingas žmogus* – *žmogaus kompetentingumas* – *žmogaus kompetencija* (*a competent person* – *person's competence* – *person's competency*). However, it has to be stressed that this is just a similar but not identical model as *kompetentingumas* (*competence*) is made from an adjective following the above mentioned model while a noun *kompetencija* (*competency*) is a loanword that is first of all used to make an adjective *kompetentingas* (*competent*, meaning *having competency*) that is then used to make *kompetentingumas* (abstract of the feature *competent*). All the above indicates that general, non-terminological meaning of “kompetencija” (“competency”) is often translated into Lithuanian from the English “competence” (the word itself is perhaps a Latin loanword). This translation is totally acceptable for general purpose multilingual dictionaries. However, certain aspects of word formation in the Lithuanian language present a totally opposite situation to the one that is found in the subject field of educology (education research). The Lithuanian word formation model requires deriving *kompetentingas* (competent) from *kompetencija* (competency), while this is not the case in the subject field, i.e. a person becomes competent and only then his/her competence is acknowledged. We should remember Brown and McCartney's (1995) statement that those who had been qualified were assumed to be competent. “Kompetencija” (“competency”) therefore

paskui mes to žmogaus „*kompetingumą*“ („competence“) galime kaip nors vertinti, pripažinti ar patvirtinti.

Kompetingumas yra asmens savybė, jos neatskiriama dalis. Kompetingumo pagrindu asmeniui suteikiamos pareigos arba titulas (kvalifikacija). Jei pareigas ar titulą (kvalifikaciją) galima iš asmens dėl vienokių ar kitokių priežasčių atimti (nes tai nėra neatskiriama asmens dalis), tai kompetingumo atimti iš asmens, jo kaip nors nesunaikinus, negalima, nes kompetingumas (kaip mokėjimai, gebėjimai, įgūdžiai) yra neatskiriama asmens savybė, jo dalis.

Ir lieka gana nepatogus klausimas, kurio apeiti iš esmės nepavyks – o kur visoje šitoje sistemoje yra „kompetencijos“ vieta, juoba kad tiek *kompetingas*, tiek *kompetingumas* turi *kompetencijos* šaknį. Kalbamos dalykinės srities kontekste „kompetenciją“ galima pripažinti iš esmės nevykusiu žodžio „kvalifikacija“ pakaitalu. Juk mes negalime pasakyti: asmuo yra „kompetencija“? Mes tik galime pasakyti: asmuo yra kompetingas. Tuo tarpu sakyti „asmuo turi kompetenciją“ galima, kaip galima sakyti „asmuo turi kvalifikaciją“. Palyginus šių pasakymų semantiką paaiškėja, kad kalbame apie vieną ir tą patį. Todėl sąvokų sistemos apraše (kaip ir terminų žodyne) reikėtų apsispręsti, kurį terminą vartoti: „kompetencija“ ar „kvalifikacija“ (nes abu nusako tą patį tikrovės reiškinių)? Tradiciškai (tiek Lietuvoje, tiek užsienyje) „kvalifikacija“ turi neabejotiną pirmumą, tiek paplitimo, tiek sistemingumo prasme. „Kompetencija“ iš esmės tapo „terminu fantomu“, kaip anglų kalboje nutiko terminui „competency“.

Tikslinga atskleisti ir skirtumą tarp „skill“ ir „ability“ („gebėjimo“). Oxfordo žodynas teigia, kad antra „skill“ reikšmė yra „konkretus gebėjimas“ arba „gebėjimo tipas“. „Ability“ šis žodynas apibrėžia kaip: „1. faktas, kad kažkas kažką gali padaryti; 2. mokėjimo lygmuo arba inteligencija“.

is a direct translation of a general meaning of “competence” into the Lithuanian language without taking into consideration any cultural, subject field or formation context, i.e. first of all, gained knowledge, skills and attitudes make a person competent and only then we can start assessing, acknowledging and approving that person’s competence.

Competence is a personal feature, its integral part. It is used as the basis for awarding a title (qualification) or offering a position. The position or title (qualification) can be taken away from a person for some reason as it is not an integral part of a person. However, competence cannot be taken away without destroying a person as competence (just like abilities, skills, and automatic skills) is an integral part and feature of a person.

The following rather uncomfortable question remains unsolved: what the place of “competency” (“kompetencija”) is in this whole system, especially as both *kompetingas* (*competent*), and *kompetingumas* (*competence*) have the same root as *kompetencija* (*competency*). In the context of the discussed subject field, “kompetencija” (“competency”) could be treated as a lame substitute of the word “kvalifikacija” (qualification). We cannot say that a person is “kompetencija” (“competency”). We can only say that a person is “kompetingas” (“competent”). However, we can say that “asmuo turi kompetenciją” (“a person has a competency”) or that “asmuo turi kvalifikaciją” (“a person has a qualification”). Semantic comparison of these sayings reveals that both of them discuss the same thing. It should therefore be decided which term – “kompetencija” (“competency”) or “kvalifikacija” (“qualification”) – is to be used in the description of the system of concepts as both of them define the same phenomenon. Traditionally (both in Lithuania and abroad) priority is given to “kvalifikacija” (“qualification”). “Kompetencija” has basically become “the phantom term” and the same has happened to “competency” in the English language.

„ECTS User’s Guide“ (2004; 2007) „skills“¹⁷ apibrėžiami kaip „gebėjimai, išugdyti per mokymosi veiklas, kurie gali būti skirstomi į „dalyko specifinius“ ir „bendruosius“ (2004, p. 45; 2007, p. 35–36, išskirta autorių). Vadinas, gebėjimai („abilities“) yra „skills“ prielaida, nes „skills“ yra gebėjimai, išugdyti per mokymosi veiklą. Jovaiša (2007) gebėjimą apibrėžia kaip „fizinę ar psichinę galią atlikti tam tikrą veiksmą, veiklą, poelgį; mokėjimo prielaidą...“ (p. 80). Vadinas, „skill“ galėtume ir turėtume versti į lietuvių kalbą kaip „mokėjimas“.

Kiekviena mokymo veikla grindžiama tam tikra mokymo teorija arba praktine mokymo patirtimi (subjektyvia mokymo teorija). Galime teigti, kad mokėjimas yra pagal tam tikrą teoriją artikuliuotas gebėjimas, gebėjimo tipas. Kitas skirtumas tarp mokėjimo ir gebėjimo yra tas, kad mokėjimai paprastai yra vertinami kaip galimi studijų rezultatai, norint suteikti kvalifikaciją (arba kreditus), o gebėjimai – ne. Kita vertus, gebėjimai yra taip pat svarbi išmokimo dalis, nes per juos mokėjimų deriniai jungiami į kompetentingumą (žr. EQF „competence“ apibrėžimą). Skirtumą tarp gebėjimo ir mokėjimo populiariai būtų galima paaiškinti ir tokiu pavyzdžiu: „visi *geba* dainuoti (piešti, remontuoti, ugdyti ir t. t.), bet ne visi *moka* dainuoti (piešti, remontuoti, ugdyti ir t. t.). Mokėjimas yra pagal tam tikrą teoriją artikuliuotas gebėjimas, tam tikra gebėjimo inteligencija, lygmuo.

Apibendrinami pateiktas mintis, siūlytume diskutuoti: a) ar verta edukologinėje anglų kalboje apskritai naudoti „competency“ terminą (pl. „competencies“)¹⁸? b) naudoti

It would also be useful to reveal differences between “skill” and “ability”. The *Oxford dictionary* indicates that the second meaning of “skill” is “a particular ability” or “a type of ability”. “Ability” is defined in this dictionary as: “1. the fact that somebody/something is able to do something; 2. A level of skill or intelligence”.

ECTS User’s Guide (2004; 2007) defines “skills” as *abilities formed in learning activities* which can be divided into ‘subject specific’ and ‘generic’ (2004, p. 45; 2007, p. 35-36, italicised by authors). Thus abilities are prerequisite for skills as they (i.e. skills) are abilities developed through learning. Jovaiša (2007) defines ability as “a physical or mental power to perform a particular action, activity or act; prerequisite for skill...” (p. 80). Therefore a “skill” could and should be translated into Lithuanian as “mokėjimas”.

Each educational activity is based on a particular educational theory or practical experience (subjective educational theory). It can therefore be stated that a skill is ability or a type of ability *articulated on the basis of a particular theory*. Yet another difference between a skill and ability is the fact that skills are usually assessed as possible learning outcomes when a qualification (or credits) is to be awarded. This is not the case with abilities. On the other hand, abilities are also an important part of learning as they are used to combine skills into competence (see EQF definition of “competence”). The following example could be used to explain differences between ability and a skill: “everybody is *able* to sing (draw, fix, educate etc.), but not everybody is *able to sing* (draw, fix, educate etc.) *according stated requirements*. Skill is ability articulated on the basis of a particular theory; specific intelligence, level of ability.

We therefore suggest to: a) discuss whether it is still worthwhile to use the term “competency” (pl. “competencies”) in

¹⁷ Skills are abilities formed in *learning activities* which can be divided into ‘subject specific’ and ‘generic’ (ECTS User’s Guide, 2004, p. 45) ir (ECTS User’s Guide, 2007, p. 35–36, paryškinta autorių).

¹⁸ Europiniame projekte NICE („Network for Innovations in Career Guidance and Counselling in Europe“), kuriam dalyvauja 40 Europos Sąjungos šalių universitetų, taip pat pritarta nuostatai nevertoti „competency“ termino.

tik „competence“ (kompetentingumo, pl. „competences“ – kompetentingumai) arba „skill“ (mokėjimas; pl. „skills“ – mokėjimai) terminus; c) atsakyti vartoti lietuvių edukologijos terminą vaiduoklį „kompetencija“ (pl. „kompetencijos“), nes jis nežymi jokio tikrovės reiškinių; d) mokėjimą („skill“) laikyti pagal tam tikrą mokymo teoriją išugdytu gebėjimu (artikuluotu gebėjimu); e) gebėjimą („ability“) laikyti mokėjimo prielaida, išsiugdyta socializacijos procese; f) mokėjimą laikyti įgūdžio („automatic skill“) prielaida; g) gabumą (įgimtą, potencialų „gebėjimą“) laikyti gebėjimo prielaida; h) kompetentingumą („competence“) apibrėžti kaip „praktiškai patikrintą gebėjimą integruotai ir tikslingai panaudoti įgytas žinias, mokėjimus, vertybes ir požiūrius įvairiose darbo ar studijų situacijose, taip pat tobulėti profesiskai bei asmeniškai“ (Pukelis, Smetona, 2011); i) mokėjimą apibrėžti kaip „kompetentingumo pagrindą, rodantį gebėjimą tinkamai atlikti profesinį veiksmą“ (Pukelis, Smetona, 2011).

Vadinasi, galėtume išskirti *keturis* asmens veiklos (veiksmų) atlikimo kokybės lygmenis: *gabumai, gebėjimai, mokėjimai ir įgūdžiai* (2 pav.).

Veiklos atlikimo kokybę iš esmės lemia trys veiksniai: įgimtų gabumų pobūdis arba intelekto tipas¹⁹ (jo kokybė ir kiekybė), žinios (jų kokybė ir kiekybė) bei darbštumas (jo kokybė ir kiekybė). Matome, kad aukščiausias veiklos atlikimo kokybės lygmuo yra įgūdis (automatizuotas mokėjimas), kuris leidžia dėmesį atpalaiduoti: a) papildomoms problemoms pastebėti ir b) toms problemoms spręsti. Atlikimo lygmenį („level of performance“) galėtume apibrėžti kaip gebėjimo ką nors atlikti kokybiškumo pakopą.

Plačiau žr. NICE Handbook for the Academic Training of Career Guidance and Counselling Professionals (2012). Eds. Ch. Schiersmann, B.J. Ertelt, J. Katsarov, R. Mulvey, H. Reid, P. C. Weber, Heidelberg University, Germany, p. 34.

¹⁹ P vz., J. Holland (1997) RIASEC tipologija arba profesinio tapatumo (angl. *vocational identity*) tipai.

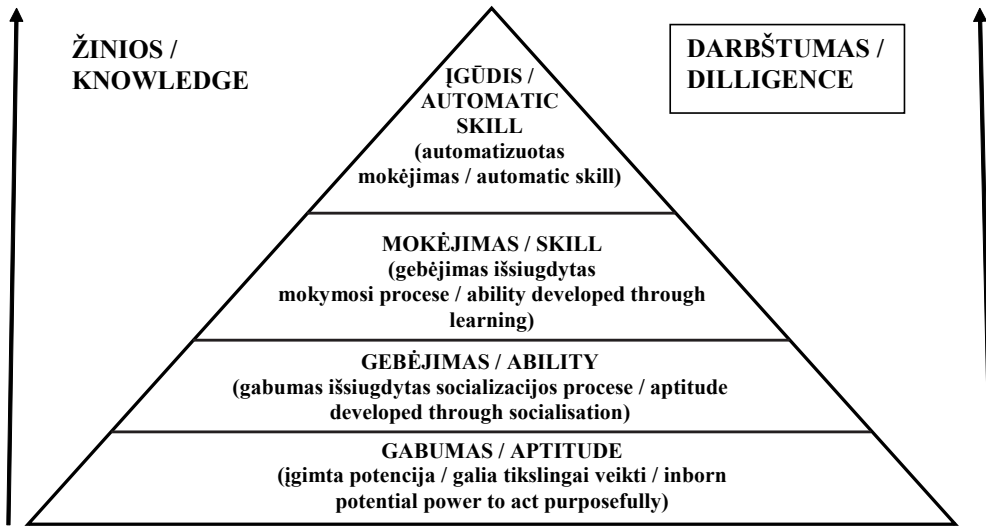
educational English?¹¹; b) only use “competence” (kompetentingumas, pl. “competences” – kompetentingumai) or “skill” (mokėjimas; pl. “skills” – mokėjimai); c) stop using the Lithuanian educational term “kompetencija” (pl. “kompetencijos”) as it does not signify any phenomenon of reality; d) treat skill as ability (articulated ability) developed on the basis of a particular educational theory; e) treat ability as a prerequisite for skill developed through the process of socialisation; f) treat skill as a prerequisite for an automatic skill; g) treat an aptitude (inborn, potential “ability”) as a prerequisite for ability; h) define competence as a “practically tested ability to use acquired knowledge, skills, values or attitudes integrally and purposefully in a variety of work or study situations, as well as to use it for personal and professional development” (Pukelis, Smetona, 2011); i) define a skill as “a component of competence that shows one’s ability to perform a particular professional action” (Pukelis, Smetona, 2011).

Therefore, *four* levels of the quality of individual activity (action) performance could be distinguished: *aptitudes, abilities, skills and automatic skills* (Fig. 2).

The quality of performance is basically influenced by three factors: the type of inborn aptitudes or intellect¹² (its quality and quantity), knowledge (its quality and quantity) and diligence (its quality and quantity). Automatic skill is the highest level of performance that allows drawing attention to: a) identifying additional problems and b) solving these problems. The level of performance could be defined as the level of quality of being able to perform something.

¹¹ The European project NICE (“Network for Innovations in Career Guidance and Counselling in Europe”), with 40 participating universities from the EU member states, has also agreed to stop using the term “competency”. For more information see NICE Handbook for the Academic Training of Career Guidance and Counselling Professionals (2012). Eds. Ch. Schiersmann, B. J. Ertelt, J. Katsarov, R. Mulvey, H. Reid, P. C. Weber, Heidelberg University, Germany, p. 34.

¹² For example, Holland’s (1997) RIASEC typology or types of vocational identity.

2 pav. **Asmens veiklos (veiksmų) atlikimo kokybės lygmenys**
 Fig. 2. **Levels of the quality of individual performance**

3 TERMINŲ KAKOFONIJOJE MAŽINIMO LINK EDUKOLOGIJOJE

Užsienio mokslinės literatūros, Europos sąjungos švietimo politinių dokumentų tekstuose vis dar plačiai šalia vienas kito vartojamos „competency“ (pl. „competencies“) ir „competence“ (pl. „competences“) terminai. Daugelis tyrėjų juos skirtingai ir net prieštaringai apibrėžia. Pavyzdžiui, J. Burgoyne (1988) išskiria sąvokas „buvimas kompetentingam“ („*being competent*“), tai reikštų gebėjimą darbą atlikti gerai, patikimai, kompetentingai ir „turėjimas mokėjimų“²⁰ („*having competencies*“), tai reikštų, kad asmuo turi būtinus atributus (šiuo atveju – mokėjimus), kad galėtų darbą atlikti kompetentingai. Tačiau atributų turėjimas dar

²⁰ Čia remiamės mūsų anksčiau pagrįstu teiginiu jau publikuotuose anglų kalbos tekstuose „competency“ terminą į lietuvių ar kitas kalbas versti (priklausomai nuo konteksto) į kompetentingumą arba mokėjimą. Ateityje siūlytume atsakyti šio termino vartojimo moksliniuose tekstuose anglų kalba, kad būtų išvengta semantinės painiavos tarp įvairių tautų ir mokyklų mokslininkų.

3 TOWARDS REDUCTION OF THE CACOPHONY OF TERMS IN EDUCOLOGY

The terms “competency” (pl. „competencies“) and “competence” (pl. „competences“) are still often used together both in foreign scientific literature and in the EU political texts related to education. Many researchers provide different and even inconsistent definitions of the two terms. For example, Burgoyne (1988) makes distinction between *being competent* (ability to perform something well, in a reliable and competent manner) and *having competencies*¹³ (a person has necessary attributes, i.e. skills, to perform activity in a competent manner. However,

¹³ This aspect is based on the already validated statement that the term “competency” that has been found in the published English texts should, depending on the context, be translated into Lithuanian and other languages as kompetentingumas (EN “competence”) or mokėjimas (EN “skill”). We would suggest stopping using this term in the English scientific texts in order to avoid semantic problems among scientists from different nations and different schools.

nerieškia, kad darbas bus atliktas gerai, nes jį gali tekti atlikti neįprastame kontekste, pavyzdžiui, stingant informacijos, laiko ar esant kokiai kitai įtampai. Vadinas, sekant J. Burgoyne (1988), asmens kompetentingumas („competence“) lyg būtų gebėjimas panaudoti (specifiškai integruojant, sujungiant) turimus mokėjimus („competencies“) taip, kad darbas būtų atliktas (arba problema būtų išspręsta) gerai. J. Burgoyne (1988) nuomonei pritaria ir C. Woodruffe (1991), kuris irgi bando atskirti „competence“ ir „competency“ sąvokas. „Competence“ sąvoką jis apibrėžia kaip turimo atlikti darbo aspektus, o „competency“ prilygina asmens elgsenai, kuri sudaro prielaidas, pagrindžia kompetentingą („competent“) darbo atlikimą („performance“). Mūsų siūlytu „competency“ vertimo atveju tai būtų mokėjimai („competency“ = „skill“). Kitaip tariant, asmens „competency“ („skill“) yra būtina, bet nepakankama sąlyga kompetentingai („competent“) atlikti darbą. C. Woodruffe (1991) rašo: „Mokėjimai („competencies“) skiriasi nuo darbo aspektų. Mokėjimai („competencies“) yra tai, ką asmuo „atsineša“ į darbą... Mokėjimai („competencies“) yra elgsenos dimensijos, susietos su geresniu, kokybiškesniu darbo atlikimu. Mokėjimai („competencies“) yra elgsenos būdas, dėl kurio kai kurie žmonės veiklą atlieka geriau už kitus“ (cituota iš Kennedy, Hyland, Ryan, 2009, p. 11).

M. Mulder (2007) „competence“ ir „competency“ („skill“) sąvokas traktuoja kaip visumą ir jos dalį: „mokėjimas („competency“) yra kompetentingumo („competence“) dalis. Taigi išvelgiama sąsaja tarp kompetentingumo („competence“) ir mokėjimo („competency“) kaip tarp visumos ir dalies“²¹ (p. 11). Vadovaudamasis šia M. Mulder (2007) išsakyta nuostata tarp kompetentingumo („competence“) ir mokėjimo („competency“) kaip tarp visumos ir dalies, R. G. Sultana (2009)

having attributes does not necessarily mean that a task will be performed well. A person may need to perform it in an unusual context, e.g. lack of information, time or other stress). Thus following Burgoyne's (1988) ideas, individual's competence could be understood as ability to apply (integrate, combine) present competencies for work to be performed (or problem to be solved) well. Woodruffe (1991) agrees to Burgoyne (1988) and attempts to distinguish between competence and competency by describing competence as aspects of the job which an individual can perform with competency referring to a person's behaviour that underpins competent performance. In our case it would mean skills (i.e. "competency" = "skill"). In other words, person's competency (skill) is a necessary but not a sufficient condition to perform one's job in a competent manner. Woodruffe (1991) notes: "Competencies are different from aspects of the job. They are what the person brings to the job...Competencies are dimensions of behaviour which are related to superior job performance. They are ways of behaving that some people carry out better than others." (from Kennedy, Hyland, Ryan, 2009, p. 11).

Mulder (2007) treats the concepts of "competence" and "competency" ("skill") as a whole-part relationship: "competency is a part of competence. So I see relationship between competence and competency as a whole-part relationship." (p. 11). Sultana (2009) takes into consideration Mulder's (2007) idea and concludes that "such distinctions, which conceptualise the link between competence and competency as a whole-part relationship, guard against confusing input competencies¹⁴ (a more atomistic concept labelling specific abilities) with

²¹ A competency is a part of competence. So I see relationship between competence and competency as a whole-part relationship.

¹⁴ "input competencies" can basically be understood as things that are put into a learner through the process of learning/studying.

daro išvadą, kad „tai apsaugo nuo galimybės supainioti mokėjimus²² (labiau atomistinė koncepcija, žyminti specifinius gebėjimus) su kompetentingumais, gaunamais mokymosi pabaigoje²³ (labiau integruotos koncepcijos, akcentuojančios atlikimą)“ (p. 19). Anksčiau už R. G. Sultana (2009) panašiai savo darbuose „competency“ ir „competence“ sampratas traktuoja C. Woodruffe (1991) bei W. Tate (1995), perspėdami nepainioti pradinųjų mokėjimų („input competencies“) su baigiamaisiais kompetentingumais („output competences“).

Mokėjimai („skill“) visada yra kompetentingumo prielaida, t. y. būtini (bet nepakankami) asmens atributai, norint užduotis atlikti kompetentingai. Mokymo / studijų procese visada dažniausiai pirma sudaromi atskiri mokėjimai kaip savotiškas „indėlis“ į besimokantįjį, o vėliau praktinėje mokymo ar studijų veikloje jie jungiami į tam tikrus derinius – kompetentingumus, kurie leidžia kompetentingai atlikti konkrečią užduotį konkrečiame kontekste. Kad tai įvyktų besimokantysis turi disponuoti būtinu mokėjimų skaičiumi ir jų kokybe („diapazonas“), mokėti iš viso turimo mokėjimų „diapazono“ pasirinkti tokius mokėjimus („atrankumas“), kurie atitinka užduoties ir konteksto pobūdį („įžvalga“). Jei nors viena iš šių trijų sąlygų nėra tenkinama, kompetentingas asmuo turi sugebėti juos pats savarankiškai išsiugdyti („mokėjimas mokytis“). Todėl *mokėjimus* („skills“) galime laikyti „pradinųjų mokėjimų“ („input competencies“), o *kompetentingumas* – „baigiamųjų kompetentingumų“ („output competences“) atitikmenimis ir išvengti tiek „competency“ termino, tiek žodžių „input“ ir „output“ vartojimo. Tai supaprastintų ir palengvintų tiek angliškų tekstų supratimą, tiek ir jų vertimą į kitas kalbas.

²² „input competencies“ – „pradinius mokėjimus“ iš esmės galima suvokti kaip tai, kas įdedama į besimokantįjį mokymosi/studijavimo procese.

²³ „output competences“ – „baigiamuosius kompetentingumus“ iš esmės galima suvokti kaip kompetentingumą – mokėjimų sujungimą, integraciją į vieningą darinį, leidžiantį darbą atlikti gerai.

output competences¹⁵ (a more integrative concept labelling performance)” (p. 19). Before Sultana (2009) similar ideas about the relationship between conceptions of “competency” and “competence” were provided by Woodruffe (1991) and Tate (1995) who warned not to confuse input competencies and output competencies.

Skills are always a precondition for competence, i.e. they are necessary (but not sufficient) individual's attributes if tasks are to be completed in a competent manner. When learning/studying separate skills are initially formed as an “input” into a learner and during practical learning or studying activities are later combined into competences that allow performing a specific task in a specific context competently. This can only be achieved having necessary number and quality (range) of skills and the ability to choose skills (selectivity) appropriate in a specific context or for a specific task (insight). If at least one of these conditions is not satisfied, a competent individual should be able to develop them individually (“a skill to learn” or “mokėjimas mokytis“). Thus *skills* could be treated as “input competencies” and *competences* could be understood as “output competencies”. This would allow avoiding the use of the term “competency” as well as words “input” and “output”. English texts therefore would become easier to understand and translate into other languages.

Many researchers discuss and question the conceptions of “competence” and “competency”. Klink and Boon (2003) note that “competence” is not only interpreted differently by different authors but is also defined differently in different countries. For example, in the United Kingdom the concept “competence” is related to “output competences” (“*performance standards*”), while in

¹⁵ In general, “output competences” can be understood as competence, i.e. combination, integration of skills into a single formation that allows performing work well.

Matome, kad daugelis tyrėjų aštriai diskutuoja dėl sąvokų „competence“ ir „competency“ sampratų. M. R. Klink ir J. Boon (2003) konstatuoja, kad ne tik skirtingi autoriai skirtingai interpretuoja „competence“ sąvoką, bet ir skirtingose šalyse ją skirtingai apibrėžia. Pavyzdžiui, Jungtinėje Karalystėje „competence“ sąvoka labiau siejama su „output competences“ – veiklos atlikimo standartais („*performance standards*“), o JAV sąvoka „competency“ daugiau siejama su „input competencies“ – mokėjimais (žiniomis ir asmens savybėmis, vertybėmis ir požiūriais arba motyvais, savivoka), kurie lemia užduoties atlikimo meistriškumą.

Baigiant pasvarstymus sąvokų „competence“ ir „competency“ santykio atžvilgiu, yra būtina pažymėti, kad dalis autorių (Brown, 1993, 1994; McBeath 1990; Spencer, Spencer, 1993, ir pan.) sąvokas „competence“ ir „competency“ traktuoja kaip sinonimus. Mūsų analizė rodytų, kad toks teiginys galėtų būti diskutuotinas dėl termino „competency“ ambivalentiškumo (gali turėti ir „competence“, ir „skill“ prasmes).

APIBENDRINIMAS

Matome, kad sąvokų „competence“ ir „competency“ aiškinimas yra gan komplikotas ir pačioje anglų kalboje („fuzzy concept“, Klink & Boon, 2003), iš kurios, kaip *lingua franca* tai plinta ir į kitas kalbas. Šiame straipsnyje dėstomais pavyzdžiais, samprotavimais ir argumentais siekiama inicijuoti diskusiją dėl sąvokos „competence“ mikrosistemoje esančių sąvokų sampratos, vartosenos ir jų tikslaus vertimo iš anglų kalbos į lietuvių bei kitas kalbas. Apibendrinami tai, kas išdėstyta, galime teikti tokius pasiūlymus arba teiginius tolimesnei mokslinei diskusijai:

- moksliniuose tekstuose anglų kalba atsiskirti vartoti terminą „competency“ (pl. „competencies“) kaip ambivalentišką ir neatitinkantį moksliniams terminams keliamų reikalavimų;

the USA the concept “competency” is more closely related to “input competencies”, i.e. skills (knowledge and personal features, values and attitudes or motives, self-image) that determine whether a task is performed skilfully.

When concluding the discussion on the relationship between “competence” and “competency” it has to be noted that some authors (Brown, 1993, 1994; McBeath, 1990; Spencer, Spencer 1993, etc.) consider these concepts as synonyms. Our analysis would show that this statement could be questioned due to the ambivalence of the term “competency” (which can have the meaning of both “competence” and “skill”).

GENERALISATION

It has to be noted that describing the concepts of “competence” and “competency” is a rather complicated issue in the English language (“fuzzy concept”, Klink & Boon, 2003), from which they enter other languages as a *lingua franca*. Examples, suggestions and arguments are presented in the article with the aim to start a discussion on the conception and use of concepts that are found in the microsystem of the concept “competence”, as well as their exact translation from English into Lithuanian and other languages. The following suggestions and statements for further scientific discussion can be provided upon generalisation of the above information:

- Not to use the term “competency” (pl. “competencies”) in scientific texts as it is considered to be ambivalent and does not correspond to the requirements of scientific terms;

- The following English terms should be used to define the main study and teaching related phenomena in scientific texts: “competence” and “competences”, “skill”, “aptitude”;

- moksliniuose tekstuose anglų kalba pagrindiniams studijų ir mokymo tikrovės reiškiniams nusakyti vartoti terminus „competence“ ir „competences“ (versti į lietuvių kalbą – „kompetentingumas“ ir „kompetentingumai“), „skill“ („mokėjimas“), „aptitude“ („gabumas“), „ability“ („gebėjimas“), „knowledge“ („žinios“), „understanding“ („supratimas“) ir „automatic skill“ („įgūdis“);

- atlikimo lygmens kokybiškumą suprasiti kaip asmens savybių tobulėjimo piramidę, kurios pagrindas yra: a) įgimti gabumai, kurie b) dėl socializacijos (savaiminio ar neformalaus mokymosi) tampa gebėjimais; c) formalus mokymasis gebėjimus paverčia į mokėjimus, kurie praktiškai lavinami atsiduria piramidės viršūnėje ir virsta d) įgūdžiais.

- Mokėjimai yra kompetentingumo, o įgūdžiai – asmens profesionalumo pagrindas;

- atsakyti termino vaiduoklio „kompetencija“ (dgs. „kompetencijos“) vartojimo lietuviškuose moksliniuose tekstuose kaip nevykusio termino „kvalifikacija“ pakaitalo.

“ability”, “knowledge”, “understanding” and “automatic skill”;

- Quality of the level of performance should be understood as the pyramid of developing personal features. This pyramid is based on: a) inborn aptitudes that b) through socialisation (informal and non-formal learning) are turned into abilities; c) formal learning helps to turn abilities into skills that, when developed practically, are put at the top of the pyramid and are turned into d) automatic skills.

- Skills are the main element of competence while automatic skills form the basis of person’s professionalism;

- To stop using a ghost-term “kompetencija” (pl. “kompetencijos”; *EN.: competency/ies*) in scientific texts as a bad substitute for „kvalifikacija“ (*EN.: qualification*).

LITERATŪRA / REFERENCES

Adelman C. (2009). *The Bologna Process for U.S. Eyes: Re-learning Higher Education in the Age of Convergence*. Washington, DC: Institute for Higher Education Policy.

Adam S. (2007). An Introduction to Learning Outcomes: a Consideration of the Nature, Function and Position of Learning Outcomes in the Creation of the European Higher Education Area // *Introducing Bologna Objectives and Tools, B 2.3-1*, p. 1–24.

Adam S. (2004): Using Learning Outcomes: A consideration of the nature, role, application and implications for European education of employing learning outcomes at the local, national and international levels // *Report on United Kingdom, Bologna Seminar, July 2004, Herriot-Watt University*.

Brown R. B. (1993). Meta-competence: a Recipe for Reframing the Competence Debate // *Personnel Review*, 22 (6), p. 25–36.

Brown R. B. (1994). Reframing the Competency Debate: Management Knowledge and Meta-competence in Graduate Education // *Management Learning*, 25 (2), p. 289–299.

Brown R. B. & McCartney S. (1995). Competence is not enough: meta-competence and accounting education // *Accounting Education*, 4 (1), p. 43–53.

Burgoyne J. (1988). *Competency Based Approaches to Management Development*. Lancaster, Centre of the study of Management Learning.

Delamare Le Deist F. & Winterton J. (2005). What is Competence? // *Human Resource Development International*, 8 (1), p. 27–46. Routledge.

ELGPN glossary (2012). *European Lifelong Guidance Policy Network* (Ch. Jackson, Ed.).

ECTS User’s Guide (2004). Available at http://www.uc.pt/ge3s/pasta_docs/ects-users-guide170804.pdf

ECTS User’s Guide (2007). Available at http://www.aic.lv/bolona/ECTS/user_gui.pdf

Holland J. L. (1997). *Making Vocational Choices: A Theory of Vocational Personalities and Work Environments* (3rd ed.). Odessa, FL: Psychological Assessment Resources.

- Kenedy D., Hyland A., Ryan N. (2009). Learning Outcomes and Competences // *Introducing Bologna Objectives and Tools*, B 2.3 -3, p. 118.
- Klink M. R., Boon, J. (2003): Competencies: The triumph of a fuzzy concept // *International Journal of Human Resources, Development and Management*, 3 (2), p. 125-137.
- Klink M. R., Boon J., Schlusmans K. (2007). Competences and Vocational Higher Education: Now and in Future // *European Journal of Vocational Training*, 1(40), p.67-82.
- McBeath G. (1990). *Practical Management Development: Strategies for Management Resourcing and Development in the 1990s*. Oxford: Blackwell.
- Murray J. (2007). The Framework for Qualifications of the European Higher Education Area: Challenges and opportunities // *Introducing Bologna objectives and Tools*, BH 1 00 06 07, p. 1-22.
- Oxford Advanced Learner's Dictionary* (7th edition) (2005).
- Pukelis K. (2009). Ability, Competency, Learning/Study Outcome, Qualification and Competence: Theoretical Dimension // *The Quality of Higher Education*, 6, p. 12-35.
- Pukelis K., Smetona A. (2011). Harmonisation of the Education Concept Learning Outcome in the Lithuanian Language // *The Quality of Higher Education*, 8, p. 12-37.
- Pukelis K., Smetona A. (2011). *Studijų terminų žodynas*. Internetinis adresas: http://www.skvc.lt/studiju_zodynas/.
- Savickas Mark. L., L. Nota, J. Rossier, J.-P. Dauwalder, M. Duarte, J. Guichard, S. Soresi, R. van Esbroeck, A. E. M. van Vianen (2009). Life Designing: A Paradigm for Career Construction in the 21st century // *Journal of Vocational Behavior*, 75 (3), p. 239-250
- Spencer L., Spencer S. (1993). *Competence at Work: A Model for Superior Performance*. Wiley, New York, NY.
- Sultana R. G. (2009). Competence and Competence Framework in Career Guidance: Complex and Contested Concepts // *International Journal for Education and Vocational Guidance*, 9, p. 15-30.
- Tate W. (1995). *Developing Managerial Competence: A Critical Guide to Methods and Material*. London: Gower.
- The European Qualification Framework for Lifelong Learning (EQF)* (2008). European Commission, Education and Culture, Luxembourg.
- Winterton J., Delamare-Le Deist F., Stringfellow E. (2005). *Prototype Typology of Knowledge, Skills and Competences*. Thessaloniki, CEDEFOP.
- Woodruffe C. (1991). Competent by any other name // *Personnel Management*, September, p. 30-31.

*Įteikta 2012 m. spalio mėn.
Delivered 2012 October*

KĘSTUTIS PUKELIS

Mokslinių interesų kryptys: studijų kokybė, karjeros projektavimas, šeimotyra ir mokytojų rengimas.

Research interests: quality of studies, career designing, familistic and teacher education.

Vytauto Didžiojo universitetas
Studijų kokybės ir karjeros tyrėjų grupės vadovas

Vytautas Magnus University
Head of Research Group for Quality of Studies and Career

*K. Donelaičio g. 52, LT-44244, Kaunas, Lithuania
k.pukelis@smf.vdu.lt*

ANTANAS SMETONA

Mokslinių interesų kryptys: terminologija, žodžių daryba, morfologija, leksikologija.

Research interests: terminology, words formation, morphology, lexicology.

Vilniaus universitetas
Lietuvių kabos katedra

Vilnius University
Department of the Lithuanian language

*Universiteto g. 5, LT-01513, Vilnius, Lithuania
antanas.smetona@vlf.vu.lt*